

## СҮХБААТАР АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР



**Аудит хийх үндэслэл:** Аудитыг Сүхбаатар аймаг дахь Төрийн аудитын газрын бүтээгдэхүүн ажил, үйлчилгээний төлөвлөгөөг үндэслэн Төрийн аудитын тухай хуулийн 15 дугаар зүйлд заасан бүрэн эрхийн хүрээнд хийлээ.

Дунд хугацааны бодлогын баримт бичиг болон хөтөлбөрүүдийн зарим зорилтыг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн “Зөөлөн дэд бүтэц”-д хөрөнгө оруулалт хийх шаардлагатай байна.



### Аудитын нэр:

“Сүхбаатар аймгийн ТЕЗ-ийн "Засаг дарга данс"-ны төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэл үр дүн”

## АГУУЛГА

### Аудитын тайланг бэлтгэсэн:

Сүхбаатар аймаг  
дахь Төрийн  
аудитын газрын  
дарга, тэргүүлэх  
аудитор

М.Нарантуяа

Аудитын  
менежер

Г.Даваа

Ахлах аудитор  
Аудитор

Г.Оюунболд  
Э.Алтансүх

2018 оны 06 дугаар сарын 07-ны  
өдөр

Аудитын тайлан, дүгнэлттэй  
холбоотой асуудлаар нэмж  
тодруулах, асууж лавлах зүйл  
байвал багийн утас 70512123,  
70512127

Газрын дарга, тэргүүлэх аудитор  
70518396 дугаарын факсаар  
харилцана уу

ХАЯГ:

Сүхбаатар аймаг дахь Төрийн  
аудитын газар, Баруун-Урт сум, 7-р  
баг, Нутгийн удирдлагын ордон,  
өрөө №226 тоот

Сүхбаатар аймаг  
Баруун-Урт

Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, арга зүй,  
шалгуур үзүүлэлт  
Товчилсон үгийн тайлбар

3

4

1.1. Урсгал зардлаар батлагдсан төсвөөс  
хөрөнгийн зардалд, хөрөнгийн зардлаар  
батлагдсан төсвөөс урсгал зардалд зарцуулсан.

5

1.2. Бусад зориулалт, арга хэмжээнүүдийн  
зардлын төсөвлөлтийн алдаа, дутагдлыг 2018 оны  
төсвийн төсөл боловсруулахдаа залруулж  
ажилласан байна.

7

2.1. Дунд хугацааны бодлогын баримт бичиг  
болон хөтөлбөрүүдийн зарим зорилтыг  
хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн “Зөөлөн дэд бүтэц”-д  
хөрөнгө оруулалт хийх шаардлагатай байна.

8

2.2. Сонгуулийн үр дүнгээр чөлөөлөгдсөн Засаг  
даргын орлогч нарт нэг удаагийн тэтгэмжид нийт  
17.3 сая төгрөгийг олгосон нь холбогдох хуулийг  
зөрчжээ.

11

Аудитын дүгнэлт:

13

Аудитын зөвлөмж:

14

Холбогдох байгууллагын санал

16

Аудитын газрын тайлбар

18

## Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, арга зүй, шалгуур үзүүлэлт

### Аудит хийх үндэслэл

Аудитыг Сүхбаатар аймаг дахь Төрийн аудитын газрын бүтээгдэхүүн ажил, үйлчилгээний төлөвлөгөөг үндэслэн Төрийн аудитын тухай хуулийн 15 дугаар зүйлд заасан бүрэн эрхийн хүрээнд хийлээ.

### Аудитын зорилт

Аудитын зорилтын хүрээнд дараах чиглэлийг нарийвчлан авч үзэж, дүгнэлт өгөв. Үүнд:

- Сүхбаатар аймгийн ТЕЗ-ийн "Засаг дарга данс"-ны зардлын төсвийн төлөвлөлт холбогдох хууль тогтоомжид нийцэж байгаа эсэх;
- Сүхбаатар аймгийн ТЕЗ-ийн "Засаг дарга данс"-ны зардлын төсвийн гүйцэтгэл үр дүнтэй байна уу?

### Аудит хамарсан хүрээ

Сүхбаатар аймгийн ТЕЗ-ийн төсвийн "Засаг дарга данс"-нд хамаарах мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсан зарим арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зардал, ангилагдаагүй бусад зориулалт, арга хэмжээний зардал болон бусад зориулалт, арга хэмжээнүүдийн зардлуудын 2017 оны санхүүгийн баримт, аймаг орон нутгийн дунд болон богино хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгүүдийг хамруулан шалгалаа.

### Аудитын арга зүй

Аудитыг гүйцэтгэхэд Төрийн хяналт шалгалтын стандарт, Гүйцэтгэлийн аудитын удирдамж (АДБОУС 3000-3100), Гүйцэтгэлийн аудитын журмыг баримтлан холбогдох албан тушаалтнуудтай ярилцлага хийх, асуулга лавлагаа болон судалгаа авах, харьцуулах, нэгтгэх, дүн шинжилгээ хийх зэрэг арга зүйг ашиглан, аудитын горимын дагуу нотлох зүйл цуглуулж дүн шинжилгээ хийн аудитын дүн, дүгнэлт, зөвлөмж боловсруулав.

## ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ТАЙЛБАР

АДБОУС	Аудитын дээд байгууллагуудын олон улсын стандарт
ГА	Гүйцэтгэлийн аудит
ЕБС	Ерөнхий боловсролын сургууль
ЖДҮ	Жижиг дунд үйлдвэрлэл
ЗДНС	Засаг даргын нөөц сан
ИТХ	Иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурал
МУЗГ	Монгол Улсын Засгийн газар
ОНӨААТҮГ	Орон нутгийн өмчит аж ахуйн тооцоотой үйлдвэрийн газар
ОНХС	Орон нутгийн хөгжлийн сан
ТЕЗ	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч
ҮТП	Үйлдвэрлэл технологийн парк

1

Дэд зорилт-1. Сүхбаатар аймгийн ТЕЗ-ийн “Засаг дарга данс”-ны зардлын төсвийн төлөвлөлт холбогдох хууль тогтоомжид нийцэж байгаа эсэх

## БҮЛЭГ 1

Урсгал зардлаар батлагдсан 81.7 сая төгрөгийн төсвийг хөрөнгийн зардалд, хөрөнгийн зардлаар батлагдсан 346.4 сая төгрөгийн төсвийг урсгал зардалд тус тус зарцуулж Төсвийн тухай хуулийг зөрчсөн байна.

### 1.1. Урсгал зардлаар батлагдсан төсвөөс хөрөнгийн зардалд, хөрөнгийн зардлаар батлагдсан төсвөөс урсгал зардалд зарцуулсан.

1.1.1. Төсвийн тухай хуулийн 33 дугаар зүйлийн 33.2.2, “Орон нутгийн төсвийн төсөл боловсруулах журам”-ын 7.5.2-т “аймаг, нийслэлийн Засаг дарга урсгал зарлага, хөрөнгийн зарлагын дээд хэмжээг төсвийн захирагч бүрээр батална.” гэж заасны дагуу төсвийн урсгал болон хөрөнгийн зарлагыг баталжээ.

№	Зориулалт, арга хэмжээний нэр төрөл	Батлагдсан төсөв		Нийт зардлын гүйцэтгэл /сая.төг/	Үүнээс:	
		Мөнгөн дүн /сая.төг/	Батлагдсан зардлын ангилал		Урсгал зардалд зарцуулсан /сая.төг/	Хөрөнгийн зардалд зарцуулсан /сая.төг/
<b>Мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсан зарим арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зардал</b>						
1	Мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсан зарим арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зардал	300.0	Урсгал зардлаар батлагдсан	239.0	157.3	81.7
<b>Дүн</b>		<b>300.0</b>	<b>-</b>	<b>239.0</b>	<b>157.3</b>	<b>81.7</b>
<b>Удирдлагыг болон хуульд заасан бусад чиг үүргийг хэрэгжүүлэх зардал</b>						
1	Ажлын байр нэмэгдүүлэх, үйлдвэрлэлийг дэмжих хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зардал	1,000.0	Хөрөнгийн зардлаар батлагдсан	828.3	237.0	591.3
2	Малын үүлдэр угсааг сайжруулах, малжуулах хөтөлбөр /бүх сумд/	200.0	Хөрөнгийн зардлаар батлагдсан	0.0	0.0	0.0
3	Боловсрол, эрүүл мэнд болон нийгмийн бусад салбарын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зардал	400.0	Хөрөнгийн зардлаар батлагдсан	227.5	109.4	118.1
<b>Дүн</b>		<b>1,600.0</b>	<b>-</b>	<b>1,055.8</b>	<b>346.4</b>	<b>709.4</b>
<b>Нийт дүн</b>		<b>1,900.0</b>	<b>-</b>	<b>1294.8</b>	<b>503.7</b>	<b>791.1</b>

1.1.2. Гүйцэтгэлийг авч үзэхэд урсгал зардлаар батлагдсан 81.7 сая төгрөгийн төсвийг хөрөнгийн зардалд, хөрөнгийн зардлаар батлагдсан 346.4 сая төгрөгийн төсвийг урсгал зардалд тус тус зарцуулсан нь Төсвийн тухай хуулийн 16.5.5 /батлагдсан төсвийг зориулалтын дагуу зарцуулах/ дахь заалтыг зөрчжээ. Иймд

урсгал зардлаар батлагдсан төсвөөс хөрөнгийн зардалд зарцуулахгүй байх, хөрөнгийн зардлаар батлагдсан төсвөөс урсгал зардалд зарцуулж буй дээрх зөрчлийг дахин гаргахгүй байхад анхаарч Төсвийн тухай хууль тогтоомжийг мөрдөж ажиллах шаардлагатай.

1.1.3. “Мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсан зарим арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зардал” болон “Удирдлагыг болон хуульд заасан бусад чиг үүргийг хэрэгжүүлэх зардал”-аас санхүүжүүлсэн **791.1** сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээтэй адил төрлийн төсөл, арга хэмжээг цаашид “*Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хийгдэх төсөл арга хэмжээ*”-ний жагсаалтад нэгтгэн төсөвлөх шаардлагатай.

№	Зориулалт, арга хэмжээний нэр төрөл	Урсгал зардалд зарцуулсан дүн /сая.төг/	Үүнээс: Санхүүжүүлбэл зохих зориулалт, арга хэмжээний нэр төрөл /аудитын зөвлөмж/			Хөрөнгийн зардалд зарцуулсан /сая.төг/	Үүнээс: Аудитын зөвлөмж
			ЗДНС-ийн хөрөнгөөр санхүүжүүлбэл зохих /сая.төг/	ОНХС-ийн хөрөнгөөр санхүүжүүлбэл зохих /сая.төг/	Хөрөнгө оруулалтын бус шинжтэй Хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зардал /сая.төг/		
1	Мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсан зарим арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зардал	157.3	76.1	-	81.2	81.7	81.7
2	Ажлын байр нэмэгдүүлэх, үйлдвэрлэлийг дэмжих хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зардал	237.0	-	236.6	0.4	591.3	591.3 <sup>1</sup>
3	Боловсрол, эрүүл мэнд болон нийгмийн бусад салбарын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зардал	109.4	46.1	-	63.3	118.1	118.1
<b>Нийт дүн</b>		<b>503.7</b>	<b>122.2</b>	<b>236.6</b>	<b>144.9</b>	<b>791.1</b>	<b>791.1</b>

1.1.4. Урсгал болон хөрөнгийн зардалд батлагдсан төсвөөс санхүүжүүлсэн төсөл, арга хэмжээнүүдийг санхүүжүүлбэл зохих эх үүсвэрээр нь ангиллаа. Үүнд:

- ЗДНС-ийн хөрөнгөөр санхүүжүүлбэл зохих төсөл арга хэмжээ: Гадаад дотоодын зочид, төлөөлөгч, төрийн өндөр албан тушаалтныг хүлээн авах, хүндэтгэлийн зардал, багш, сурагч, тамирчид уралдаан тэмцээнд оролцоход олгосон дэмжлэг, шагнал, салбарын болон байгууллагын ойн арга хэмжээнд олгосон дэмжлэг гэх мэт **122.2** сая төгрөгийн зардал.

<sup>1</sup> Ажлын байр нэмэгдүүлэх, үйлдвэрлэлийг дэмжих хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд зарцуулсан 591.3 сая төгрөгийн 500 сая төгрөг нь ЖДҮ-ийг дэмжих сангаас олгосон зээл байна.

- ОНХС-ийн хөрөнгөөр санхүүжүүлбэл зохих төсөл, арга хэмжээ: Наадмын зардалд 100.0 сая төгрөг зарцуулсан, Дөрвөлж ОНӨААТҮГ-т олгосон хэрэглээний халуун усны татаас **236.6** сая төгрөг. Эдгээр төрлийн зардлыг аймгийн 2018 оны төсөвт ОНХС-аар хийгдэх төсөл, арга хэмжээний жагсаалтад оруулж баталсан байна.
- Хөрөнгө оруулалтын бус шинжтэй Хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зардал: Мөрийн хөтөлбөр болон бусад салбарын хөтөлбөр, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой чуулга уулзалт, зөвлөгөөн, сургалт, лекц, туршлага судлах, аян, өдөрлөг, хууль сурталчлах гэх мэт арга хэмжээний **144.9** сая төгрөгийн зардал.
- Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар санхүүжүүлбэл зохих төсөл арга хэмжээ: Төсвийн байгууллага болон ОНӨААТҮГ-уудын их засвар, тоног төхөөрөмж, техник хэрэгсэлийг шинэчлэх зэрэг материаллаг баазыг бэхжүүлэх болон ЖДҮ-ийг дэмжих сангийн зээл /500 сая төг/ олгоход чиглэсэн **791.1** сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтын зардлууд.

1.1.5. “Мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсан зарим арга хэмжээ”, “Боловсрол, эрүүл мэнд болон нийгмийн бусад салбарын хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой гарсан 144.9 сая төгрөгийн урсгал зардалтай адил төрлийн зардлуудыг цаашид “Хөрөнгө оруулалтын бус шинжтэй хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зардал”-д нэгтгэн төсөвлөх шаардлагатай. Харин **ЗДНС /122.2 сая төгрөг/** болон **ОНХС- /236.6 сая төгрөг/**-гийн хөрөнгөөр санхүүжүүлбэл зохих урсгал зардал/*нийт 358.8 сая төгрөг*-ыг энэхүү зориулалт, арга хэмжээний төсөвт тусгахгүй байх. “Хөрөнгө оруулалтын бус шинжтэй хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зардал”-ыг төсөвлөхдөө төсөл, арга хэмжээ бүрийг жагсаалтаар гаргаж<sup>2</sup> батлуулах шаардлагатай.

## 1.2. Бусад зориулалт, арга хэмжээнүүдийн зардлын төсөвлөлтийн алдаа, дутагдлыг 2018 оны төсвийн төсөл боловсруулахдаа залруулж ажилласан байна.

1.2.1. Тайлант онд бусад зориулалт, арга хэмжээний зардлын хувьд 7 нэр төрлийн ажил гүйлгээг санхүүжүүлжээ. Хүснэгтээр харуулбал:

№	Зардлын нэр төрөл	Батлагдсан /сая.төг/	Зарцуулах эрх /сая.төг/	Гүйцэтгэл /сая.төг/
1	Жолоочийн хариуцлагын санд олгох шилжүүлэг	35.0	35.0	35.0
2	Төрийн албан хаагчид олгох нэг удаагийн тэтгэмж	148.9	148.9	131.7
3	Улаан загалмайн хорооны үйл ажиллагаанд дэмжлэг	50.0	50.0	50.0
4	Бичигтийн ажлын албанд дэмжлэг	25.0	25.0	25.0
5	Суурин газрын усан хангамжийн татаас	50.0	50.0	50.0

<sup>2</sup> МУЗГ-ын 2014 оны 147 тоот “Төсвийг хэмнэлтийн горимд шилжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай” тогтоолын 3.6, 3.7, 4 дэх заалтуудыг шалгуур үзүүлэлт болгох.

6	Сонгуулийн үр дүнгээр чөлөөлөгдсөн улс төрийн албан хаагчдад олгох буцалтгүй тусламж	-	205.2	205.0
7	Өвс тэжээлийн нөөц	-	207.6	20.0

1.2.2. Сонгуулийн үр дүнгээр чөлөөлөгдсөн улс төрийн албан хаагчдад олгох буцалтгүй тусламжийн санхүүжилт 205.2 сая төгрөг, өвс тэжээлийн нөөцийн санхүүжилт 207.6 сая төгрөг, нийт 412.8 сая төгрөгийн санхүүжилт тайлант оны эцэст орж ирсэн бөгөөд уг дүнгээр төсөвт тодотгол хийж, батлагдаагүй нь аймгийн ИТХ хуралдаагүйтэй холбоотой<sup>3</sup> байна.

1.2.3. Төсвийн тухай хуулийн 58.2.10 дахь заалтын дагуу ОНХС-ийн хөрөнгөөр усан хангамжийн татаасыг санхүүжүүлэх боломжтой байхад орон нутгийн удирдлагыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой урсгал зардлаар баталж санхүүжүүлсэн алдаа, зөрчил илэрсэн. Харин аймгийн 2018 оны төсвийн төсөл боловсруулахдаа уг зөрчлийг арилгаж, “усны татаас”-ыг ОНХС-ийн хөрөнгөөр хийгдэх төсөл, арга хэмжээний жагсаалтад оруулж 77.2 сая төгрөг батлагджээ.

Дэд зорилт-2. Сүхбаатар аймгийн ТЕЗ-ийн “Засаг дарга данс”-ны зардлын төсвийн гүйцэтгэл үр дүнтэй байна уу?

2

## БҮЛЭГ 2

**Дунд хугацааны бодлогын баримт бичиг болон хөтөлбөрүүдийн зарим зорилтыг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн “Зөөлөн дэд бүтэц”-д хөрөнгө оруулалт хийх шаардлагатай байна.**

2.1. Дунд хугацааны бодлогын баримт бичиг болон хөтөлбөрүүдийн зарим зорилтыг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн “Зөөлөн дэд бүтэц”-д хөрөнгө оруулалт хийх шаардлагатай байна.

**“Мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсан зарим арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зардал”, “Боловсрол, эрүүл мэнд болон нийгмийн бусад салбарын хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх зардал”:**

2.1.1. “Мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсан зарим арга хэмжээг хэрэгжүүлэх”, “Боловсрол, эрүүл мэнд болон нийгмийн бусад салбарын хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх” зардлуудын хувьд нийт 466.5 сая төгрөгийн зардлын гүйцэтгэл гарсан ба үүнээс урсгал зардалд 266.7 сая төгрөг, хөрөнгийн зардалд 199.8 сая төгрөгийг зарцуулсан байна. Харин зөөлөн дэд бүтцийг бий болгоход чиглэсэн төсөл, арга хэмжээ санхүүжүүлээгүй байна.

2.1.2. Аймгийн Засаг даргын мөрийн хөтөлбөр, боловсрол, эрүүл мэндийн

<sup>3</sup> Энэ талаар Сүхбаатар аймгийн ТЕЗ-ийн 2017 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлангийн аудитаар зөвлөмж өгсөн байна.



салбарын хөгжлийн бодлогын баримт бичгүүдийн “Зөөлөн дэд бүтэц”<sup>4</sup>-д хөрөнгө оруулалт хийх боломжтой зорилт, арга хэмжээнүүдийг дараах байдлаар ангиллаа. Үүнд:

- **Нийгмийн эрүүл мэндийн чиглэлээр:** “Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал”, “Төрөөс эрүүл мэндийн талаар баримтлах бодлого”, “Сүхбаатар аймгийн Засаг даргын мөрийн хөтөлбөр”, “Төрөөс эрүүл мэндийн талаар баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлэх Сүхбаатар аймгийн дэд хөтөлбөр”-үүдэд *“халдварт болон халдварт бус өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх”, “өвчлөлийн үр дагаварыг эрт сэрэмжлүүлэх”* болон *“иргэдэд эрүүл мэндийн боловсрол олгох, мэдлэг, мэдээллийг сайжруулах”* талаар нийт 14 зорилт, арга хэмжээ,
- **Ерөнхий боловсролын чиглэлээр:** “Сүхбаатар аймгийн Засаг даргын мөрийн хөтөлбөр”, “Сүхбаатар аймгийн Боловсролын хөгжлийн хөгжлийн хөтөлбөр”-үүдэд *“боловсролын үйл ажиллагаанд эцэг эхийн оролцоог нэмэгдүүлэх”* болон *“сурагчдын бие даан суралцах чадварыг хөгжүүлэх”* талаар нийт 7 зорилт, арга хэмжээ,
- **Хууль эрх зүйн чиглэлээр:** “Сүхбаатар аймгийн Засаг даргын мөрийн хөтөлбөр”-т *“төрийн албан хаагчдад хууль тогтоомжийн сургалт, сурталчилгаа зохион байгуулах”, “иргэдэд эрх зүйн мэдлэг олгох үйл ажиллагаа зохион байгуулах”, “хууль тогтоомжийн сургалт, сурталчилгааны нэр төрлийг нэмэгдүүлж, хамрагдалтын түвшинг дээшлүүлэх”, “хуулийн хэрэгжилтийг сайжруулах”* талаар 7 дэд зорилт, 20 арга хэмжээ,
- **Цахим засаглалын чиглэлээр:** “Сүхбаатар аймгийн Засаг даргын мөрийн хөтөлбөр”-т *“Цахим засаглалыг нэвтрүүлэх, төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны мэдээ, мэдээллийн ил тод, байдлыг хангах” “төрийн байгууллагын удирдлага мэдээллийн цахим системийг нэвтрүүлэх”, “иргэдийн оролцоог хангах, санал хүсэлтээ илэрхийлэх, өргөдөл гомдлыг шуурхай шийдвэрлэх, хариу өгөх цахим үйлчилгээг бий болгох”* талаар 1 дэд зорилт, 2 арга хэмжээ тус тус тусгагджээ.

2.1.3. Иймд аймаг, орон нутгийн хэмжээнд нийгмийн эрүүл мэнд, боловсрол болон хууль эрх зүйн салбарын хувьд зөөлөн дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалт хийхэд тохиромжтой дараах төсөл арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна. Тухайлбал:

- *“Нийгмийн эрүүл мэндийн боловсрол олгох нэгдсэн цахим хуудас ажиллуулах төсөл арга хэмжээ”* нь дараах давуу талтай.
  - Цахим хуудаснаас эрүүл мэндийн мэдлэг, мэдээлэл авч буй иргэдийн хандалтын тоог гарган, үнэлж дүгнэх боломжтой болно,
  - Ямар төрлийн мэдлэг, мэдээлэл жилийн аль цаг үед эрэлт хэрэгцээтэй байгааг тодорхойлж, шинжлэх нөхцөл бүрдэнэ,

<sup>4</sup> “Зөөлөн дэд бүтэц” гэж боловсрол, соёл, эрүүл мэнд болон бусад салбарын мэдлэг, мэдээллийг иргэдэд хүртээмжтэй олгох боломжтой цахим хуудас, /вэб сайт/, програм хангамж, оюуны өмчийн зөрчилгүй цахим хичээл, хууль, эрх зүйн түгээмэл асуулт, хариултын цахим сан гэх мэт зүйлсийг хамруулан ойлгоно.

- Эрэлт, хэрэгцээнд нийцсэн мэдээллийг оновчтой, шуурхай байршуулах зэрэг нь нийгмийн эрүүл мэндийн боловсрол олгох үйл ажиллагааны үр нөлөөг дээшлүүлэнэ.
- *“ЕБС-ийн математик, хими, физикийн сурах бичгийн<sup>5</sup> бодлогууд болон шалгалтын материалын бодолтыг нэгдсэн цахим хуудсанд байршуулах төсөл арга хэмжээ”* нь дараах давуу талтай.
  - Эцэг эхийн зүгээс хүүхэддээ тусалж, дэмжихэд нийцсэн цахим гарын авлага бий болж, боловсролын үйл ажиллагаанд эцэг эхийн оролцоо нэмэгдэнэ,
  - Сурагч өөрөө суралцах, хоцрогдлоо арилгахад туслах цахим орчин бий болж, сурлагын чанар дээшилнэ,
  - Бие даан суралцах чадвартай иргэн болж төлөвших үндэс суурь тавигдаж, боловсрол олгох үйл ажиллагааны үр нөлөө дээшилнэ.
- *“Хууль эрх зүйн зохицуулалтыг практик жишээгээр тайлбарласан, асуулт, хариулт бүхий нэгдсэн цахим хуудас ажиллуулах төсөл арга хэмжээ”* нь дараах давуу талтай.
  - Хууль тогтоомжийн заалтыг бодит, практик жишээгээр тайлбарлан, асуулт-хариулт хэлбэрээр байршуулах нь иргэд, олон нийтэд ойлгомжтой болно,
  - Иргэд, олон нийт болон төрийн албан хаагч нар хууль тогтоомжийн заалт, зохицуулалтын талаар нэг ойлголттой болох,
  - Хууль тогтоомжийн сургалт, сурталчилгааны уламжлалт арга хандлагатай харьцуулахад иргэд, олон нийтэд илүү хүртээмжтэй.

2.1.4. Нийгмийн эрүүл мэнд, боловсрол болон хууль эрх зүйн салбаруудад санал болгосон болон тэдгээртэй адилтгах зөөлөн дэд бүтэц бий болгоход чиглэсэн төсөл, арга хэмжээнүүдэд орон нутгийн төсвөөс хөрөнгө оруулалт хийх нь зүйтэй.

2.1.5. Учир нь “Зөөлөн дэд бүтэц” нь ихэвчлэн програм хангамж /*вэб болон бусад төрлийн*/ хэлбэртэй байдаг бөгөөд сургалт, сурталчилгаа болон боловсрол олгох үйл ажиллагааны уламжлалт арга хандлагатай хослуулан ашиглах нь тухайн зорилт, арга хэмжээний үр нөлөөг дээшлүүлэхэд чухал нөлөөтэй.

2.1.6. Иймд эдгээр төрлийн төсөл, арга хэмжээг<sup>6</sup> ОНХС-ийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх боломжтой<sup>7</sup> тул “ОНХС-ийн хөрөнгөөр хийгдэх хөрөнгө оруулалт<sup>8</sup>, төсөл, арга хэмжээний жагсаалт”-д тусгаж, төсөвлөх талаар зөвлөмж хүргүүлээ.

<sup>5</sup> Зохиогчийн эрхийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.2, 12.2.4, 16.1-д заасны дагуу зохиогчийн эрхийн зөвшөөрлийг авсан байх.

<sup>6</sup> Төсвийн тухай хууль тогтоомжид заасан шаардлагын дагуу тухайн төсөл, арга хэмжээ нь төсөвт өртгийн тооцоо, судалгаатай байх.

<sup>7</sup> Энэ төрлийн хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээ нь ОНХС-ийн заавартай нийцэж байна.

<sup>8</sup> Төсвийн тухай хуульд “хөрөнгө оруулалт” гэж төсвөөс санхүүжүүлж, тухайн шатны төсөвт хамаарах хуулийн этгээдийн өмчлөлд шилжих хөрөнгийн зарлагыг хэлнэ гэж заасан. Өмчлөлд шилжих хөрөнгө гэдэгт биет хөрөнгө болон биет бус хөрөнгийг хамруулан ойлгоно.

**Ажлын байр нэмэгдүүлэх, үйлдвэрлэлийг дэмжих хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зардал:**

2.1.7. Сүхбаатар аймгийн ИТХ-ын Тэргүүлэгчдийн 2017 оны 11 сарын 27-ны өдрийн 78 дугаар тогтоолоор “Сүхбаатар хөгжил ҮТП” ОНӨААТҮГ-ын дэргэд “Жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих орон нутгийн тусгай сан” байгуулж, мөн ИТХ-ын Тэргүүлэгчдийн 2017 оны 82 дугаар тогтоолоор “Жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих орон нутгийн тусгай санд хөрөнгө төвлөрүүлэх, захиран зарцуулах, хяналт тавих журам” батлагдсан.

2.1.8. Үйлдвэрлэл, технологийн паркийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1-т заасан “*Паркийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл*”-ийг “Сүхбаатар хөгжил ҮТП” ОНӨААТҮГ нь одоогийн байдлаар аваагүй байгаа бөгөөд тусгай зөвшөөрөл авахад шаардлагатай 6 нэр төрлийн баримт бичгийг боловсруулж, бүртгүүлэх шатандаа байна.

2.1.9. “Жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих орон нутгийн тусгай санд хөрөнгө төвлөрүүлэх, захиран зарцуулах, хяналт тавих журам”-ыг Хууль зүй, дотоод хэргийн яам хянаж үзээд тус журам нь захиргааны хэм хэмжээний актын хувьд холбогдох хууль зүйн шаардлагыг хангахгүй байгаа тул зөрчлийг арилгаж дахин ирүүлэхийг хариу мэдэгдэж, тус журмыг улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгэхээс татгалзсан байна.

2.1.10. Улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгэгдээгүй захиргааны хэм хэмжээний акт */Жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих орон нутгийн тусгай санд хөрөнгө төвлөрүүлэх, захиран зарцуулах, хяналт тавих журам/-*ыг үндэслэн “Ажлын байр нэмэгдүүлэх, үйлдвэрлэлийг дэмжих хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зардал”-аас 500 сая төгрөгийг “Сүхбаатар хөгжил ҮТП” ОНӨААТҮГ-ын дэргэдэх “Жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих сан”-д шилжүүлж, тус сангаас ЖДҮ-ийн зээл олгосон нь Захиргааны ерөнхий хуулийн 67 дугаар зүйлийн 67.2-т */Захиргааны хэм хэмжээний актыг зөвхөн улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгэж, “Захиргааны хэм хэмжээний актын эмхэтгэл”-д нийтэлсний дараа хүчин төгөлдөр дагаж мөрдүүлнэ./* гэж заасныг зөрчсөн байна.

2.1.11. “Жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих орон нутгийн тусгай санд хөрөнгө төвлөрүүлэх, захиран зарцуулах, хяналт тавих журам”-ыг Хууль зүй, дотоод хэргийн яам дахин хянаад, тус “захиргааны хэм хэмжээний акт”-ыг улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгэх хүртэлх хугацаанд ЖДҮ-ийг дэмжих орон нутгийн тусгай сангаас зээл олгохгүй байх талаар албан шаардлага хүргүүлээ.

**2.2. Сонгуулийн үр дүнгээр чөлөөлөгдсөн Засаг даргын орлогч нарт нэг удаагийн тэтгэмжид нийт 17.3 сая төгрөгийн олгосон нь холбогдох хуулийг зөрчжээ.**

### Төрөөс иргэдэд үзүүлэх бусад тэтгэмж, тэтгэлгийн зардал:

2.2.1. Тайлант онд дараах хууль тогтоомжуудыг үндэслэн 10 төрийн албан хаагчид нийт 131.7 сая төгрөгийн буцалтгүй тусламж, дэмжлэг олгосон байна. Үүнд:

- Төрийн албаны тухай хуулийн 30 дугаар зүйлийн 30.2 дахь заалт, Засгийн газрын 2014 оны 405 дугаар тогтоолыг үндэслэн 4 албан хаагч /*төрийн жинхэнэ албан хаагч*-д 73.1 сая төгрөгийн нэг удаагийн буцалтгүй тусламж,
- Монгол улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.2<sup>9</sup> дахь заалтыг үндэслэн 3 албан хаагч /*улс төрийн албан хаагч*-д 41.0 сая төгрөгийн нэг удаагийн мөнгөн тусламж,
- Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.1<sup>10</sup> дэх заалтыг үндэслэн 3 албан хаагч /*төрийн үйлчилгээний албан хаагч*-д 17.6 сая төгрөгийн тэтгэмжийг тус тус олгосон байна.

2.2.2. Хөдөлмөрийн тухай хуульд 2016 оны 11 дүгээр сарын 10-ны өдөр оруулсан нэмэлт өөрчлөлтөөр тус хуулийн 42 дугаар зүйлд “Төсвийн байгууллагаас энэ хуулийн 42.1-д заасан нэг удаагийн тэтгэмж олгохтой холбогдсон харилцааг зохицуулсан нийтлэг журмыг Засгийн газар батална.” гэсэн заалтыг нэмсэн байна. Харин Засгийн газрын 2014 оны 405 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Төрийн жинхэнэ албан хаагчид нэг удаагийн буцалтгүй тусламж олгох журам”-д Засгийн газрын 2015 оны 08 сарын 17-ны өдрийн 338 дугаар тогтоолоор нэмэлт өөрчлөлт оруулахдаа зөвхөн эрүүл мэнд, боловсролын салбарын үйлчилгээний ажилтнуудад хамаарах заалтыг нэмсэн. Өөрөөр хэлбэл эрүүл мэнд, боловсролын салбараас бусад төсвийн байгууллагаас тэтгэвэрт гарч буй төрийн үйлчилгээний албан хаагчид нэг удаагийн тэтгэмж олгох тухай заалт, зохицуулалт одоогийн хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй хууль тогтоомжид байхгүй.

2.2.3. Эндээс үзэхэд Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.1 дэх заалтыг үндэслэн 17.6 сая төгрөгийг төрийн үйлчилгээний 3 албан хаагчид олгосон нь мөн хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.3 дахь заалттай нийцэхгүй байна. Иймд дээрх харилцааг хууль тогтоомжоор зөвшөөрөх хүртэл хугацаанд энэхүү зөрчлийг давтан гаргахгүй байх албан шаардлага хүргүүлээ. Харин холбогдох хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулах санал, хүсэлтийг эрх бүхий дээд шатны байгууллагад хүргүүлэхийг зөвлөмж болголоо.

2.2.4. Төрийн албаны тухай хуулийн 30 дугаар зүйлийн 30.2 дахь заалт, Засгийн газрын 2014 оны 405 дугаар тогтоолыг үндэслэн нэг удаагийн буцалтгүй тусламж олгохдоо захирамжид олговол зохих дүнгээс 1.0 сая төгрөгөөр илүү тусгаж, тухайн

<sup>9</sup> 38.2.Төрийн албанд 25-аас дээш жил ажилласан аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Хурлын болон бүх шатны Засаг дарга тэтгэвэр тогтоолгох бол тэдгээрт урьд нь авч байсан албан тушаалын 12 сарын цалинтай нь тэнцэх хэмжээний нэг удаагийн мөнгөн тусламж олгоно.

<sup>10</sup> 42.1.Ажил олгогч нь энэ хуулийн 37.1.6, 40.1.1, 40.1.2, 40.1.3-т заасан үндэслэлээр ажлаас халагдсан ажилтанд нэг сар, түүнээс дээш хугацааны дундаж цалин хөлстэй тэнцэх тэтгэмж олгоно.

төрийн албан хаагчийн дансанд шилжүүлсэн зөрчил илэрсэн тул төлбөрийн акт тогтоолоо.

### Сонгуулийн үр дүнгээр чөлөөлөгдсөн албан хаагчид олгох нөхөн олговрын зардал:

2.2.5. Сонгуулийн үр дүнгээр чөлөөлөгдсөн сумын ИТХ-ын дарга, Засаг дарга, Засаг даргын орлогч гэсэн албан тушаалд ажиллаж байсан нийт 55 албан хаагчид 205.0 сая төгрөгийн нэг удаагийн тэтгэмж олгосон байна.

2.2.6. Монгол улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.1 дэх заалтад “Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Хурлын болон бүх шатны Засаг дарга ээлжит сонгуулийн дүнд албан тушаалаасаа чөлөөлөгдсөн бол тэдгээрт урьд нь авч байсан албан тушаалын 6 сарын цалинтай нь тэнцэх хэмжээний нэг удаагийн тэтгэмж олгоно.” гэж заасан. Эндээс үзвэл сумдын Засаг даргын орлогч сонгуулийн үр дүнд албан тушаалаасаа чөлөөлөгдсөн тохиолдолд нэг удаагийн тэтгэмж олгохооргүй байна.

2.2.7. Иймд 5 сумын Засаг даргын орлогчид нийт 17.3 сая төгрөгийн нэг удаагийн тэтгэмж олгосон нь хууль тогтоомж зөрчсөн тул энэхүү зөрчлийг давтан гаргахгүй байх албан шаардлага хүргүүлээ.

---oOo---

## ДҮГНЭЛТ

Аудитын явцад цуглуулсан нотлох зүйлс, аудитын дүнд үндэслэн дараах дүгнэлтийг хийж байна. Үүнд:

1. “Зөөлөн дэд бүтэц”-ийг сургалт, сурталчилгаа болон боловсрол олгох үйл ажиллагааны уламжлалт арга хандлагатай хослуулан ашиглах нь тухайн зорилт, арга хэмжээний үр нөлөөг дээшлүүлдэг тул дунд хугацааны бодлогын баримт бичиг болон хөтөлбөрүүдийн зарим зорилтыг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах “Зөөлөн дэд бүтэц”-д хөрөнгө оруулалт хийх шаардлагатай байна. Энэ төрлийн хөрөнгө оруулалтын төсөл арга хэмжээг ОНХС-ийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх боломжтой байна.
2. Урсгал зардлаар батлагдсан төсвөөс 81.7 сая төгрөгийг хөрөнгийн зардалд, хөрөнгийн зардлаар батлагдсан төсвөөс 346.4 сая төгрөгийг урсгал зардалд тус тус зарцуулсан нь Төсвийн тухай хуулийн 16.5.5 /*батлагдсан төсвийг зориулалтын дагуу зарцуулах*/ дахь заалтыг зөрчсөн байна.

3. “Мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсан зарим арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зардал” болон “Удирдлагыг болон хуульд заасан бусад чиг үүргийг хэрэгжүүлэх зардал”-аас санхүүжүүлсэн 791.1 сая төгрөгийн хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээтэй адил төрлийн төсөл, арга хэмжээг цаашид “*Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хийгдэх төсөл арга хэмжээ*”-ний жагсаалтад нэгтгэн төсөвлөх шаардлагатай байна.
4. “Мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсан зарим арга хэмжээ”, “Боловсрол, эрүүл мэнд болон нийгмийн бусад салбарын хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой гарсан 144.9 сая төгрөгийн урсгал зардалтай адил төрлийн зардлуудыг цаашид “*Хөрөнгө оруулалтын бус шинжтэй хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зардал*”<sup>11</sup>-д нэгтгэн төсөвлөх шаардлагатай байна.
5. Харин ЗДНС болон ОНХС-гийн хөрөнгөөр санхүүжүүлбэл зохих урсгал зардлыг “*Хөрөнгө оруулалтын бус шинжтэй хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зардал*”-ын төсөвт тусгахгүй байх, харин энэхүү зардлыг төсөвлөхдөө төсөл, арга хэмжээ бүрийг жагсаалтаар гаргаж төсөвт тусгах шаардлагатай.

## ЗӨВЛӨМЖ

1. Мөрийн хөтөлбөр болон салбар салбарын бодлогын баримт бичгүүдийн хувьд “Зөөлөн дэд бүтэц” шаардлагатай зорилт, арга хэмжээнд чиглэсэн хөрөнгө оруулалт хийх нь зүйтэй. Харин эдгээр төрлийн төсөл, арга хэмжээг<sup>12</sup> ОНХС-ийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх боломжтой бөгөөд ОНХС-ийн заавартай нийцэж байгаа тул цаашид “ОНХС-ийн хөрөнгөөр хийгдэх хөрөнгө оруулалт”<sup>13</sup>, төсөл, арга хэмжээний жагсаалт”-д оруулж, төсөвт тусгуулах.
2. “Мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсан зарим арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зардал” болон “Боловсрол, эрүүл мэнд болон нийгмийн бусад салбарын хөгжлийг дэмжих хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зардал”-аас урьдчилан тооцох боломжгүй, цаг үеийн шинжтэй урсгал зардлуудыг санхүүжүүлж байгаа зөрчлийг зогсоож, энэ төрлийн урсгал зардлыг ЗДНС-ийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх.
  - а. Цаашид энэ төрлийн зардлыг ЗДНС-аас санхүүжүүлэхдээ МУЗГ-ын 2014 оны 147 тоот “Төсвийг хэмнэлтийн горимд шилжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай” тогтоолын 3.6, 3.7, 4 дэх заалтуудыг шалгуур

<sup>11</sup> Энэхүү зардлыг “Мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсан зарим арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зардал” нэртэй зориулалт арга хэмжээнд төсөвлөх нь оновчтой.

<sup>12</sup> Төсвийн тухай хууль тогтоомжид заасан шаардлагын дагуу тухайн төсөл, арга хэмжээ нь төсөвт өртгийн тооцоо, судалгаатай байх.

<sup>13</sup> Төсвийн тухай хуульд “хөрөнгө оруулалт” гэж төсвөөс санхүүжүүлж, тухайн шатны төсөвт хамаарах хуулийн этгээдийн өмчлөлд шилжих хөрөнгийн зарлагыг хэлнэ гэж заасан. Өмчлөлд шилжих хөрөнгө гэдэгт биет хөрөнгө болон биет бус хөрөнгийг хамруулан ойлгоно.

үзүүлэлт болгох, улмаар хууль тогтоомжийн шалгуурт нийцсэн зардлуудыг чухлаас нь чухал бус хүртэл эрэмбэлсэний үндсэн дээр ЗДНС-ийн нийтлэг журмын 2.1.3 дахь заалтыг үндэслэн санхүүжүүлэх.

- b. ЗДНС-ийн нийтлэг журмын 2.1.3 дахь заалтыг үндэслэн санхүүжүүлэх боломжтой зардлуудыг нэр төрлөөр нь ангилж, төрөл тус бүрт зарцуулах зарлагын хязгаарыг дотоод хяналтын зорилгоор төсвийн жилийн эхэнд тодорхойлох
3. Урсгал зардлаар батлагдсан төсвөөс хөрөнгийн зардалд, хөрөнгийн зардлаар батлагдсан төсвөөс урсгал зардалд зарцуулахгүй байх, батлагдсан төсвийг зориулалтын дагуу зарцуулах.
4. Эрүүл мэнд, боловсролын салбараас бусад төсвийн байгууллагаас тэтгэвэрт гарч буй төрийн үйлчилгээний албан хаагчид нэг удаагийн тэтгэмж олгохтой холбоотой заалт, зохицуулалтыг холбогдох хууль тогтоомжид тусгуулах тухай саналыг эрх бүхий дээд шатны байгуулагад уламжлахыг зөвлөж байна.

---o0o---

## ХОЛБОГДОХ БАЙГУУЛЛАГЫН САНАЛ

### СҮХБААТАР АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН ТАМГЫН ГАЗРЫН ХЭЛТЭС

22000 Баруун-Урт, Сүхбаатар аймаг  
Утас, факс:

2018.07.23 № 6/1213

танай \_\_\_\_\_-ны № \_\_\_\_\_-т

СҮХБААТАР АЙМАГ ДАХЬ  
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАРТ

Санал тайлбар хүргүүлэх тухай

Засаг дарга дансны 2017 оны төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэлд хийсэн аудитын дүгнэлттэй танилцаад дараах санал тайлбарыг хүргүүлж байна.

Та бүхний дүгнэлтэд урсгал зардлаас хөрөнгийн зардалд, хөрөнгийн зардлаас урсгал зардалд зарцуулж төсвийн тухай хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн гэж дүгнэлтэд дурдагджээ.

Засаг даргын хувьд Засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгж түүний удирдлагын тухай хуулиар олгогдсон бүрэн эрх, бусад салбарын хууль өөрийн дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөрийн хүрээнд олон ажил, төсөл арга хэмжээ болон, бусад зардлуудыг шийдэж санхүүжүүлэх зайлшгүй шаардлага гарч байдаг. Засаг даргын үйл ажиллагааны мөрийн хөтөлбөр нь олон салбарын олон асуудлуудыг шийддэг бөгөөд үүн дотор салбарын үйл ажиллагаа, онцлог, хэрэгцээ шаардлагын улмаас тухайн байгууллагад тодорхой хэмжээний хөрөнгө шийдэх зайлшгүй шаардлагатай байдаг. Үүнийг Засаг даргын зүгээс өөрийн дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөр хуулиар олгогдсон бүрэн эрхийн хүрээнд шийдвэрлэж ажилладаг.

Мөн удирдлагыг хэрэгжүүлэх зардлын хувьд ч мөрийн хөтөлбөрийн нэгэн адил хэрэгцээ шаардлага тулгарч байдаг. 2017 оны хувьд удирдлагыг хэрэгжүүлэх зардал дотор дэд хөтөлбөр буюу Боловсрол эрүүл мэнд болон нийгмийн бусад салбарын хөгжлийг дэмжих хөтөлбөр гэж батлагдсан. Энэ хөтөлбөр нь тухайн салбарт хэрэгцээтэй байгаа бүхий л асуудлуудыг шийдэж ирсэн. Бидний хувьд засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр хэрэгжүүлэх зардлаас хөрөнгө аль болохоор гаргахгүй байх тал дээр та бүхний саналтай нэг байна. Харин бусад хөтөлбөр болоод удирдлагыг хэрэгжүүлэх зардлын хувьд уян хатан байх ёстой гэж үзэж байна.

Аймгийн засаг даргын 2016-2020 он хүртэлх үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн холбогдох заалтын дагуу багш, сурагч, тамирчдыг уралдаан тэмцээнд амжилттай оролцоход дэмжлэг үзүүлэх, амжилттай оролцсон баг тамирчдыг шагнаж урамшуулах гэсэн заалтыг барин ажиллаж байна. Эдгээр нь эргээд засаг даргын мөрийн хөтөлбөрийн биелэлтийг тооцоход нэг үзүүлэлт болж ордог.

0000154



Мөн та бүхний дүгнэлтэд сонгуулийн үр дүнгээр чөлөөлөгдсөн Засаг даргын орлогч, боловсрол эрүүл мэндийн салбараас бусад төсвийн байгууллагаас тэтгэвэрт гарч буй төрийн үйлчилгээний албан хаагчид нэг удаагийн тэтгэмж олгож холбогдох хууль, журмыг зөрчсөн байна гэж дурдагджээ.

Төрийн албаны тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.3-д төрийн албыг улс төрийн алба, төрийн захиргааны алба, төрийн тусгай алба, төрийн үйлчилгээний алба гэж ангилсан байдаг. Төрийн албаны тухай хуулийн 5 дугаар бүлэгт төрийн албан хаагчийн ажиллах нөхцөл баталгааг заасан байна. Мөн хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.2.4-т төрийн байгууллага татан буугдсан, өөрчлөн байгуулагдсан, эсхүл өөрөөс нь үл хамаарах шалтгаанаар албан тушаалын орон тоо нь хасагдсан тохиолдолд цалин хөлсөө бууруулахгүйгээр мэргэжил, мэргэшлийн дагуу өөр ажил, албан тушаалд шилжих буюу төрийн хөрөнгөөр 6 сар хүртэл хугацаагаар дахин мэргэшиж болох бөгөөд энэ хугацаанд урьд нь эрхэлж байсан албан тушаалынхаа цалин хөлсийг авч, хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу ажлын байраар хангуулах, эсхүл 3 сарын цалинтай тэнцэх хэмжээний нэг удаагийн тэтгэлэг тухайн байгууллагаас олгоно гэж заасан байна. Эндээс үзэхэд засаг даргын орлогч нарын хувьд өөрөөс нь үл хамаарах шалтгаанаар ажлаас чөлөөлөгдсөн гэж үзэн тэтгэмж авах үндэслэлтэй гэж үзэж байгаа юм.

Төрийн үйлчилгээний албан хаагчийн хувьд тэтгэвэрт гарч буй төрийн албан хаагчдын судалгааг нэгтгэн авч Сангийн яаманд төсөв тушаах үед хянуулан тэдгээр ажилчдын тэтгэмжийн зардал жил бүрийн төсөвт батлагдаж ирдэг. Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 42.1-т ажил олгогч нь энэ хуулийн 37.1.6, 40.1.1, 40.1.2, 40.1.3-т заасан үндэслэлээр ажлаас халагдсан ажилтанд нэг сар, түүнээс дээш хугацааны дундаж цалин хөлстэй тэнцэх тэтгэмж олгоно гэж заасан байна.

Иймд дээрх тайлбаруудыг та бүхнийг хүлээн авч санал дүгнэлтээ тусгана гэж найдаж байна.

САНХҮҮ, ТӨРИЙН САНГИЙН ХЭЛТСИЙН  
ЕРӨНХИЙ НЯГТЛАН БОДОГЧ



Б.ОДОНЧИМЭГ

## СҮХБААТАР АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗРЫН ТАЙЛБАР

Төрийн аудитын тухай хуулийн 19.3.1-дэх заалтын дагуу Сүхбаатар аймгийн Засаг даргад гүйцэтгэлийн аудитын тайлангийн төслийг хүргүүлсэн. Гүйцэтгэлийн аудитын тайлангийн төсөлтэй танилцаж 2018 оны 07-р сарын 23-ны өдрийн 6/1213 тоот албан бичгээр хариу ирүүлсэн. Ирүүлсэн саналд дараах тайлбар хийлээ. Үүнд:

### Ирүүлсэн санал тайлбар 1:

Засаг даргын хувьд Засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгж түүний удирдлагын тухай хуулиар олгогдсон бүрэн эрх бусад салбарын хууль өөрийн дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөрийн хүрээнд олон ажил, төсөл арга хэмжээ болон, бусад зардлуудыг шийдэж санхүүжүүлэх зайлшгүй шаардлага гарч байдаг. Засаг даргын үйл ажиллагааны мөрийн хөтөлбөр нь олон салбарын олон асуудлуудыг шийддэг бөгөөд үүн дотор салбарын үйл ажиллагаа, онцлог, хэрэгцээ, шаардлагын улмаас тухайн байгууллагад тодорхой хэмжээний хөрөнгө шийдэх зайлшгүй шаардлагатай байдаг. Үүнийг Засаг даргын зүгээс өөрийн дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөр хуулиар олгогдсон бүрэн эрхийн хүрээнд шийдвэрлэж ажилладаг.

Мөн удирдлагыг хэрэгжүүлэх зардлын хувьд ч мөрийн хөтөлбөрийн нэгэн адил хэрэгцээ шаардлага тулгарч байдаг. 2017 оны хувьд удирдлагыг хэрэгжүүлэх зардал дотор дэд хөтөлбөр буюу Боловсрол эрүүл мэнд болон нийгмийн бусад салбарын хөгжлийг дэмжих хөтөлбөр гэж батлагдсан. Энэ хөтөлбөр нь тухайн салбарт хэрэгцээтэй байгаа бүхий л асуудлуудыг шийдэж ирсэн. Бидний хувьд засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр хэрэгжүүлэх зардлаас хөрөнгө аль болохоор гаргахгүй байх тал дээр та бүхний саналтай нэг байна. Харин бусад хөтөлбөр болоод удирдлагыг хэрэгжүүлэх зардлын хувьд уян хатан байх ёстой гэж үзэж байна.

### Аудитын газрын тайлбар 1:

Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хуульд заасны дагуу Засаг даргын мөрийн хөтөлбөр нь бусад салбарын хөтөлбөрүүдтэй нягт уялдаатай байх тул “Боловсрол эрүүл мэнд болон нийгмийн бусад салбарын хөгжлийг дэмжих хөтөлбөр”-ийн зарим зорилтыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой төсөл, арга хэмжээг/ урсгал зардлаар санхүүжүүлбэл зохих/, мөн “Мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсан зарим арга хэмжээг хэрэгжүүлэх урсгал зардлыг тус тус нэгтгэн “Хөрөнгө оруулалтын бус шинжтэй хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зардал”-д нэгтгэн төсөвлөж, урсгал зардлаар санхүүжүүлэх нь зүйтэй.

Харин “Боловсрол эрүүл мэнд болон нийгмийн бусад салбарын хөгжлийг дэмжих хөтөлбөр”-ийн хувьд хөрөнгийн зардлаар санхүүжүүлбэл зохих төсөл арга хэмжээг дараах 2 төрлийн эх үүсвэрээс санхүүжүүлэх нь зүйтэй. Үүнд:

1. Засгийн газрын 2012 оны 30 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Орон нутгийн төсвийн суурь зарлага тооцох аргачлал”-ын 6.1 дэх заалтын 6.1.1, 6.1.2, 6.1.3, 6.1.4, 6.1.5-д заасан шалгуурт нийцсэн төсөл арга хэмжээг “Орон нутгийн удирдлагыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой хөрөнгө оруулалтын төсөл арга хэмжээний жагсаалт” буюу “Орон нутгийн төсвийн

хөрөнгө оруулалтаар хийгдэх төсөл арга хэмжээ”-ний жагсаалтаар батлуулж, санхүүжүүлэх.

2. “Орон нутгийн төсвийн суурь зарлага тооцох аргачлал”-ын 6.1-д заасан шалгуурт хамааралгүй, хөрөнгийн зардал шаардагдсан бусад төсөл арга хэмжээг ОНХС-ийн заавар журамд нийцүүлэн төсөвлөж, санхүүжүүлэх.

#### Ирүүлсэн санал тайлбар 2:

Аймгийн Засаг даргын 2016-2020 он хүртэлх үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн холбогдох заалтын дагуу багш, сурагч, тамирчдыг уралдаан тэмцээнд амжилттай оролцоход дэмжлэг үзүүлэх, амжилттай оролцсон баг тамирчдыг шагнаж урамшуулах гэсэн заалтыг барин ажиллаж байна. Эдгээр нь эргээд засаг даргын мөрийн хөтөлбөрийн биелэлтийг тооцоход нэг үзүүлэлт болж ордог.

#### Аудитын газрын тайлбар 2:

“Аймгийн Засаг даргын 2016-2020 он хүртэлх үйл ажиллагааны хөтөлбөр” нь бусад салбарын хөтөлбөрүүдтэй уялдаатай бөгөөд аймгийн төсвийн бүрэлдэхүүн болох урсгал зардал, хөрөнгийн зардал /хөрөнгө оруулалтын зардал/-ууд нь бүхэлдээ эдгээр хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд чиглэдэг. Тус аудитаар “ЗДНС” болон “Мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсан зарим арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зардал”-уудаас адил нэр төрлийн зардлыг нэгэн зэрэг санхүүжүүлсэн зөрчил илэрсэн. Иймд “ЗДНС” болон “Мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсан зарим арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зардал”-аас адил нэр төрлийн зардлыг санхүүжүүлэхгүй байхад анхаарч, “багш, сурагч, тамирчдыг уралдаан тэмцээнд амжилттай оролцоход дэмжлэг үзүүлэх, амжилттай оролцсон баг тамирчдыг шагнаж урамшуулах зардал”-ыг цаашид нэг эх үүсвэрээс санхүүжүүлэх зарчмыг баримтлах шаардлагатай.

#### Ирүүлсэн санал тайлбар 3:

Төрийн албаны тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.3-д төрийн албыг улс төрийн алба, төрийн захиргааны алба, төрийн тусгай алба, төрийн үйлчилгээний алба гэж ангилсан байдаг. Төрийн албаны тухай хуулийн 5 дугаар бүлэгт төрийн албан хаагчийн ажиллах нөхцөл баталгааг заасан байна. Мөн хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.2.4-т төрийн байгууллага татан буугдсан өөрчлөн байгуулагдсан, эхсүл өөрөөс нь үл хамаарах шалтгаанаар албан тушаалын орон тоо нь хасагдсан тохиолдолд цалин хөлсөө бууруулахгүйгээр мэргэжил, мэргэшлийн дагуу өөр ажил, албан тушаалд шилжих буюу төрийн хөрөнгөөр 6 сар хүртэл хугацаагаар дахин мэргэшиж болох бөгөөд энэ хугацаанд урьд нь эрхэлж байсан албан тушаалынхаа цалин хөлсийг авч хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу ажлын байраар хангуулах, эсхүл 3 сарын цалинтай тэнцэх хэмжээний нэг удаагийн тэтгэлэг тухайн байгууллагаас олгоно гэж заасан байна. Эндээс үзэхэд Засаг даргын орлогч нарын хувьд өөрөөс нь үл хамаарах шалтгаанаар ажлаас чөлөөгдсөн гэж үзэн тэтгэмж авах үндэслэлтэй гэж үзэж байгаа юм.

#### Аудитын газрын тайлбар 3:

Улс төрийн албан тушаалтан ээлжит сонгуулийн үр дүнд албан тушаалаасаа чөлөөлөгдсөн тохиолдолд олгох тэтгэлгийн талаар дараах хууль тогтоомжуудад нарийвчлан зохицуулалт хийж өгсөн байна. Үүнд:

- Төрийн албаны тухай хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.3 дахь заалт /Энэ хуулийн 6.1.6-6.1.11-д заасан улс төрийн албан тушаалтан ээлжит сонгуулийн үр дүнд албан тушаалаасаа чөлөөлөгдсөн бол түүнд урьд авч байсан албан тушаалын 6 сарын хугацааны цалинтай нь тэнцэх хэмжээний тэтгэлэг олгоно./
- Монгол улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.1 дэх заалт /Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Хурлын болон бүх шатны Засаг дарга ээлжит сонгуулийн дүнд албан тушаалаасаа чөлөөлөгдсөн бол тэдгээрт урьд нь авч байсан албан тушаалын 6 сарын цалинтай нь тэнцэх хэмжээний нэг удаагийн тэтгэмж олгоно./

Иймд Иргэний хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.3-т /Монгол Улсын Үндсэн хууль, энэ хуулиас бусад хууль хоорондоо зөрчилдвөл тухайн асуудлыг илүү нарийвчлан зохицуулсан хуулийн, тийм хууль байхгүй бол сүүлд хүчин төгөлдөр болсон хуулийн заалтыг хэрэглэнэ./ гэж заасны дагуу дээрх харилцаа нь Төрийн албаны тухай хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.3 дахь заалт, Монгол улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.1 дэх заалтуудаар нарийвчлан зохицуулагдаж байна. Дээрх хууль тогтоомжуудад сонгуулийн үр дүнд албан тушаалаасаа чөлөөлөгдсөн засаг даргын орлогч нарт тэтгэлэг олгох талаар заагаагүй тул цаашид энэхүү зөрчлийг давтан гаргахгүй байх.

#### Ирүүлсэн санал тайлбар 4:

Төрийн үйлчилгээний албан хаагчийн хувьд тэтгэвэрт гарч буй төрийн албан хаагчдын судалгааг нэгтгэн авч Сангийн яаманд төсөв тушаах үед хянуулан тэдгээр ажилчдын тэтгэмжийн зардал жил бүрийн төсөвт батлагдаж ирдэг. Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 42.1-т ажил олгогч нь энэ хуулийн 37.1.6, 40.1.1, 40.1.2, 40.1.3-т заасан үндэслэлээр ажлаас халагдсан ажилтанд нэг сар, түүнээс дээш хугацааны дундаж цалин хөлстэй тэнцэх тэтгэмж олгоно гэж заасан байна. Иймд дээрх тайлбаруудыг та бүхнийг хүлээн авч санал дүгнэлттээ тусгана гэж найдаж байна.

#### Аудитын газрын тайлбар 4:

Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.1 дэх заалтыг үндэслэн 17.6 сая төгрөгийг эрүүл мэнд, боловсролын салбараас бусад төсвийн байгууллагаас тэтгэвэрт гарсан төрийн үйлчилгээний 3 албан хаагчид олгосон нь мөн хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.3 дахь заалт /Төсвийн байгууллагаас энэ хуулийн 42.1-д заасан нэг удаагийн тэтгэмж олгохтой холбогдсон харилцааг зохицуулсан нийтлэг журмыг Засгийн газар батална./, Засгийн газрын 2014 оны 405 дугаар тогтоол, 2015 оны 338 дугаар тогтоолтой нийцэхгүй байна.

Иймд Иргэний хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.3-т /Монгол Улсын Үндсэн хууль, энэ хуулиас бусад хууль хоорондоо зөрчилдвөл тухайн асуудлыг илүү нарийвчлан зохицуулсан хуулийн, тийм хууль байхгүй бол сүүлд хүчин төгөлдөр болсон хуулийн заалтыг хэрэглэнэ./ гэж заасны дагуу Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.3 дахь заалт, Засгийн газрын 2014 оны 405 дугаар тогтоол, 2015 оны 338 дугаар тогтоолыг дагаж мөрдөх шаардлагатай бөгөөд цаашид эрүүл мэнд, боловсролын салбараас бусад төсвийн байгууллагаас тэтгэвэрт гарсан

төрийн үйлчилгээний албан хаагчид нэг удаагийн тэтгэмж олгох асуудлыг хууль тогтоомжоор зөвшөөрөх хүртэл хугацаанд зогсоож, холбогдох хууль тогтоомжид нэмэлт өөрчлөлт оруулах саналыг эрх бүхий байгууллагад уламжлахыг зөвлөж байна.

Бусад асуудлын хувьд зарчмын зөрүүтэй санал ирээгүй ба дүгнэлт, зөвлөмжийг хүлээн зөвшөөрсөн байна.

**Тайлан бичсэн:**

**Хянасан:**

**Ахлах удитор**

**Г.Оюунболд Тэргүүлэх аудитор**

**М.Нарантуяа**

**Аудитор**

**Э.Алтансүх Аудитын менежер**

**Г.Даваа**